

G. Gődény Andrea – Koósné Sinkó Judit

A nyelvhasználat fejlesztése komplex anyanyelv-pedagógiai módszerekkel a melléknevek gyakorlása közben

A jelenkori közoktatás egyik kulcskérdése a nyelvi kompetencia olyan fejlesztése, amely alkalmassá teheti az iskolai képzésből kikerülőket a hatékony kommunikációra. Az anyanyelven való kompetens kommunikáció képessége elengedhetetlen feltétele a személy sikeres világba ágyazódásának, életbeli boldogulásának mind a magán-, mind a nyilvános és a közéleti színtereken. Ez az elsődleges preferencia új feladatok elé állítja a közoktatás egészét, különösen az anyanyelvi kommunikáció fejlesztéséért leginkább felelős „magyartanítást” és a kereszttantervi preferenciák érvényesítésért felelős valamennyi szakembert. Jelen írás megpróbál egy készségfejlesztő folyamatból egy olyan tanítási egységet (negyvenöt perces tanóra) kiragadni, amely figyelemmel van a jelenkori nyelvi fejlesztés prioritásaira (integráció, funkcionalitás, kompetenciafejlesztés), úgy, ahogy abban a klasszikus grammatika is megjelenhet, a maga komplex vonatkozási rendszerében, a reflektív tanulás módszereivel és a kooperatív technikák alkalmazásával.

Bevezetés

A jelenkori közoktatás egyik kulcskérdése a nyelvi kompetencia olyan fejlesztése, amely alkalmassá teszi az iskolai képzésből kikerülőket a hatékony kommunikációra. A legújabb Nemzeti alaptanterv és kerettantervei az anyanyelvi kommunikációt kulcskompetenciaként kezelik, s napjaink egyik fontos kérdése a magyar nyelv és irodalom tantárgy átalakítása a magyartanításnak abban a – napjainkban egyre aktuálisabb értelmében, amely azt a szövegértés és a szövegalkotás tanításaként fogja fel. A változások szükségessége régóta jelen volt a tudományos és praktikus gondolkodásban, és sok olyan megfontolás, javaslat született, amely azóta része lett a legutóbbi NAT-nak és kerettanterveinek (Kerber 2002; Albertné 1987; Antalné 1994, 1995, 1997; Kugler 2002).

Magyarország valójában a NAT 2007-tel igazította a közoktatás szellemét ahhoz a változáshoz, amely a posztindusztriális társadalmakban már a XX. század hetvenes éveitől megfigyelhető. Ebben az elsősorban a jelenre fókuszáló társadalmi környezetben elsődleges preferencia a kreatív személyiség kialakítása és olyan nyelvi kompetencia kifejlesztése, amely bármilyen kommunikációs és mediális helyzetben biztosítja a megértést és a megértetést. Az elmúlt évtized nemzetközi felmérései és a hazai monitorozások tükrében ebben a vonatkozásban is mítosznak bizonyult a magyar oktatási rendszer hatékonysága, s noha a PISA 2006 pozitív elmozdulást jelez az alsó tagozatos gyerekek szövegértésével (ily módon nyelvi kompetenciájával) kapcsolatban, a 15 éves korosztály teljesítménye továbbra is átlag alatti (Vári et al. 2002; Balázs-Balkányi 2008; Laczkó 2008). Jelen pillanatban úgy tűnik, a nyelvi nehézségek elsősorban a tíz-tizenkét éves korosztály és az ezt követő képzési szakasz fejlesztésének mikéntjére vezethetők vissza; a nyelvi kompetencia (és a gondolkodási képesség) fejlődése láthatóan megtorpan az alsó és a felső tagozat határán, az 5–6. évfolyamon.

Ennek a problémának a kezelésére dolgozták ki a szegedi egyetem olvasáskutatással és a szövegértés fejlesztésével foglalkozó szakemberei a szövegfeldolgozó- és gondolkodási képességeket fejlesztő kísérleti programjukat. A kutatás eredményeit Józsa Krisztián ismertette az ELTE TÓFK szervezésében *Új utak, új irányok az anyanyelvi nevelésben és a pedagógusképzésben* címmel rendezett konferencián 2008 februárjában tartott előadásában. Tizenhárom osztály, háromszáz 5–6. osztályos tanuló vett részt a kísérletben. A magasabb

szintű gondolkodás fejlesztésének gyakorlataival és a kooperatív tanulás módszerével operáló, a tankönyvi szövegek megértésének technikáit elsajátíttató program elvégzése után a résztvevők szignifikánsan jobban értették a szöveget és hatékonyabban tanultak, mint a referenciacsoportok tanulói. Ez az eredmény igazolja, hogy az 5–6. évfolyam szövegfeldolgozó mechanizmusai és gondolkodási képessége hatékonyan fejleszthető.

A kognitív pszichológia és a konstruktivista pedagógia eredményei egyaránt arra figyelmeztetnek, hogy a kooperatív technikák alkalmazásával sokféle interakcióban születő tudás (amelyben legkevésbé a tanár-diák interakció dominál), a magasabb szintű gondolkodási műveletek működtetésével teremtett jelentés flexibilisebb és felhasználhatóbb a személy ön- és kapcsolatépítésére, világba ágyazódására, így meghatározó a hatékony kommunikációjában is (Fisher 1999a, 1999b; Gordon 2001; Kagan 2001; Vastagh 1994; Zsigmond 2003). Ez pedig a módszertani kultúra megújulásának szükségességére hívja fel a figyelmet, máskülönben aligha valósulhat meg az anyanyelvi kommunikációs nevelésnek azon alapvető célja, hogy önálló tanulásra, ismeret- és élményszerzésre, véleményartikulálásra bármilyen kommunikációs helyzetben, bármilyen mediális közvetítés esetén képes lehessen a képzés felsőbb szakaszába, majd az életbe kilépő diák.

A tanár elvileg jó tudás- és tanulókonceptiója nem elegendő a szövegek és a diákok közötti interakciók generálásához. Ehhez olyan módszertani tudással és eljáráskészlettel kell rendelkeznie, amelynek alkalmazása lehetővé teszi az osztálytermek diákcsoportjainak értelmező közösséggé válását, a szövegekkel és a szövegekről egymással folytatott párbeszéd kialakulását, az élménymegosztást, a hatékony kommunikáció gyakorlását. Mindez azt is jelenti, hogy képesnek kell lennie a hagyományos tanárszerep átkódolására, az osztálytermi dominancia feladására.

A módszertani kultúra megújításának mára már gazdag és jól kidolgozott irodalma van, noha az iskolai praxist ma még kevésbé befolyásolják az új módszer- és eljáráskészletek (Bali 2000; Bárdossy et al. 2002; Gabnai 1999; Tóth 2003). Az írás és olvasás folyamatközpontú megközelítése, a kritikai gondolkodás fejlesztése, a kooperatív és reflektív tanulási technikák alkalmazása, a drámajáték (Debreczeni 1993; Kaposi 1995, 1999, 2002) formálhatja olyan folyamattá az oktatást, amely képes a hatékony kommunikáció képességének kifejlesztésére, a nyelv célszerű és igényes szóbeli és írásbeli használatához szükséges alapvető nyelvtani, helyesírási és fogalmazási ismeretek közvetítésére, a tanulók tudatos, kontrollképes nyelvhasználatának, helyesírásának, írásbeli szövegalkotási kompetenciájának megalapozására, fejlesztésére, nyelvi ízlésük, magatartásuk, kreativitásuk, önkifejezésük formálására, valamint kapcsolódó kulcskompetenciáik (gondolkodás, szövegértés, együttműködés stb.), ön- és világismeretük, esztétikai fogékonyságuk, egész személyiségük fejlesztésére.

Az alább közölt óravázlatot Koósné Sinkó Judit kolléganőmmel együtt dolgoztuk ki egy hamarosan megjelenő új kari vázlatgyűjteménybe (Kálmánné s. a.). Megpróbáltunk az ötödik-hatodik osztályos gyerekek fejleszthetőségéből, nyelvi- és gondolkodásfejlesztésének szükségességéből kiindulva egy olyan tanítási egységet (negyvenöt perces tanórát) bemutatni, amely figyelemmel van a jelenkori nyelvi fejlesztés prioritásaira (integráció, funkcionalitás, nyelvhasználat-központúság) úgy, hogy abban a klasszikus grammatika is megjelenhet, a maga komplex vonatkozási rendszerében, szövegszerű beágyazódottságában, a szóbeli és írásbeli nyelvhasználat szabályszerűségeinek összefüggésrendszerében.

A tanórán a tanár igyekszik moderátorszerepbe visszahúzódní, onnan segíti a diákok gondolkodási, megértési folyamatait, a reflektív tanulás módszereivel és a kooperatív technikák alkalmazásával inspirálja őket magasabb szintű gondolkodási műveletek végzésére, ismereteik hatékony működtetésére. A nyelvi fejlesztésben alkalmazott játékok (Grétsy 2000; Sinkó 2005; Szűcs 1998), a drámajáték hozzájárulnak a gyerekek megértőképességének és empátiás képességeinek fejlődéséhez is, miközben a nyelvi és nem nyelvi cselekvés eltéréseinek és összefüggéseinek tapasztalatát és a játék örömet teszik jelenvalóvá az órán. Az ötödik-hatodik évfolyam nyelvi fejlesztése nem könnyű feladat, mert az integrációs elvárások és a komplexitás, funkcionalitás

érvényesítéséhez, a számtalan tantárgyi részterület (nyelvtan, helyesírás, beszéd, olvasás, írásbeli és szóbeli szövegalkotás stb.) működtetéséhez az alsó tagozaténál kisebb óraszám áll rendelkezésre, ezért különösen fontos a tanórák komplexitása és a keresztintantervi preferenciák érvényesítése. A közölt óravázlatban szereplő tanórai és tanórák közötti tevékenységeket (házi feladat) ezen elvek figyelembevételével válogattuk össze.

Óravázlat

Osztály: 6. o.

Tantárgy: Magyar nyelv és irodalom – nyelvtan

Téma: A szófajok. A melléknév

Távlati és folyamatos célok:

- A tudatos és igényes szóbeli és írásbeli nyelvhasználat alapozása a melléknév helyes használatával.
- A helyesírási készség fejlesztése.
- A pontos és árnyalt nyelvhasználatra nevelés.
- A különböző nyelvhasználati tevékenységek integrált fejlesztése.
- A gondolkodási és együttműködési képességek fejlesztése.
- Könyv- és könyvtárhasználati képességek fejlesztése.
- A kommunikációs képességek fejlesztése drámajátékkal.

Tananyag: A melléknév

Célok:

- A tanulók ismerjék fel a mellékneveket jelentésük alapján.
- Legyenek képesek helyesen használni a mellékneveket a szóbeli és az írásbeli kommunikáció folyamatában.
- Szerezzenek tapasztalatot az együttműködésen alapuló technikák alkalmazására a feladatmegoldó tevékenységek során.
- Tudjanak a szinonim szavakból és szerkezetekből válogatni és azokat a kommunikációs folyamatban megfelelően használni.
- Legyenek képesek a melléknevek szövegalkotásban játszott szerepének felismerésére.
- Használják helyesen a mellékneveket az írásbeli és a szóbeli szövegalkotás folyamatában.

Feladatok:

- Könyv- és könyvtárhasználati képességek fejlesztése különböző segédkönyvek használatával.
- Az eszközszintű íráshasználat fejlesztése az olvashatóság és az áttekinthetőség szempontjainak figyelembevételével csomagolópapírra íratással.
- Szóbeli és írásbeli szövegalkotás megadott melléknevek használatával.
- Helyesírási készség fejlesztése a melléknevek körében tollbamondással és emlékezetből írással.
- Melléknevek gyűjtése drámajátékkal.
- Hiányos szóláshasonlatok és szöveg pótlása.
- Szómagyarázat, mondatalkotás.

Domináns didaktikai feladat: gyakorlás

- Eszközök: tábla, bluetack, írásvetítő, fólia, szinonimaszótár, helyesírási szótár, helyesírási szabályzat, csomagolópapír, filctoll, feladatlap, szókétyák, füzet, toll, A/3-as méretű lap, kétféle színű ceruza, szótárak, lexikonok.

Az óra menete

1. Szoborjáték

Módszer: cselekvés

Munkaforma: egyéni, frontális

Idő: 5 perc

A mai nyelvtanórát drámajátékkal kezdjük. Séta közben gondoljatok ki valamilyen érzelmet, állapotot, amit szívesen bemutatnátok a többieknek, és ami melléknévvvel kifejezhető! Tapsra álljatok meg szoborként, és elevenítsétek meg! Amelyik szobor előtt megállok, az általa megjelenített érzelmet, állapotot próbálja meg kitalálni az osztály. Csak melléktneveket mondhattok találgatás közben.

Értékelés beszélgetéssel a megjelenítés sikeressége és a melléktnevek helyes használata szempontjából.

2. Szórokonok

Módszer: munkáltatás

Munkaforma: páros

Eszköz: írásvetítő, fólia, füzet, toll, szinonimaszótár, helyesírási szótár

Idő: 6 perc

A következő játékban párban fogtok dolgozni. Az írásvetítőn látható melléktnevek rokon értelmű párját kell kitalálnotok; de figyelnetek kell arra is, hogy a megoldásban csak az a bizonyos magánhangzó lehet, amit a szó mellett megadtam. A magánhangzó lehet rövid is, hosszú is. A megoldást le kell írnotok a füzetbe, de úgy, hogy helyesírási hiba ne legyen benne. Munkátokhoz használhatjátok a szinonimaszótárt és a helyesírási szótárt is.

<i>szelíd</i> – csak <i>é</i> -vel		(<i>félénk</i>)
<i>piszkos</i> – csak <i>e</i> -vel		(<i>szennyos</i>)
<i>zavaros</i> – csak <i>a</i> -val		(<i>zagyva</i>)
<i>csalafinta</i> – csak <i>u</i> -val		(<i>huncut</i>)
<i>tömör</i> – csak <i>ű</i> -vel		(<i>sűrű</i>)
<i>pontatlan</i> – csak <i>a</i> -val		(<i>hanyag</i>)
<i>kevély</i> – csak <i>ő</i> -vel		(<i>gőgős</i>)
<i>tűzes</i> – csak <i>o</i> -val		(<i>forró</i>)

Írjátok fel a füzetbe a táblán látható óraszámot, majd egy sort hagyjatok ki, és írjátok fel az óra címét. Ezt én még nem írtam fel a táblára azért, hogy ti találhassátok ki. Az eddigi feladatokból próbáljátok meg kikövetkeztetni, mivel foglalkozunk a mai órán!

Címjavaslatok meghallgatása, majd például *A melléktnevek gyakorlása* cím rögzítése a táblán és a füzetben.

Ellenőrzés összehasonlító írásvetítőről, az alternatív megoldások meghallgatásával.

3. Szennyes vagy Piszkos Fred?

Módszer: differenciált munkáltatás

Munkaforma: csoport

Eszköz: csomagolópapír, feladatlap, filctoll, toll, szinonimaszótár, helyesírási szótár

Idő: 5 perc

A feladat címében megfogalmazott kérdésre bizonyára sokan ismeritek a helyes választ (*Piszkos Fred, a kapitány*).

Frontális beszélgetés a könyvről, írójáról, az esetleges olvasmányélmények megosztásával.

A válaszból (*Piszkos Fred*) az is kiderül – ahogy ezt már többször megfigyeltétek –, hogy a rokon értelmű melléknevek közül sem válogathatunk egészen szabadon, amikor szerkezetekben, kifejezésekben használjuk őket. Tovább fogtok dolgozni az előző feladatban megalkotott szópárokkal, mégpedig csoportokban. Alkossatok a hozzátok legközelebb eső párral csoportot! Az lesz a feladatotok, hogy az előbbi szópárok tagjaival úgy alkossatok szó szerkezeteket, kifejezéseket, hogy abból kiderüljön, mennyire nem mindegy, hogy a rokon értelmű szavak közül melyiket használjuk. Például *tömör fenyő* vagy *sűrű fenyő* – *sűrű erdő* vagy *tömör erdő* (a kifejezéspárok a táblán láthatók). Csomagolópapírra kell felírnotok a megoldásaitokat. Jelöljétek azt is a kifejezéspárok mellett, hogy helyesen vagy helytelenül használt alakról van-e szó, illetve kitalálhattok olyan szövegkörnyezetet, amelyben az adott alak helyes lehet – megoldásaitok mellett majd szóban kell érvelnetek. A jelöléshez alkalmazzátok a jól ismert + vagy – jelet (kombinációit). Ügyeljetek rá, hogy helyesen írt alakok kerüljenek a társaitok szeme elé, és hogy el is tudják majd olvasni, ha a csomagolópapírokat kifüggesztjük. A megoldásokhoz természetesen használhattok most is szinonimaszótárt és helyesírási szótárt.

Az egyik csoport más feladatot kap. Ők a feladatlapon mellékneveket fognak pótolni hiányos szóláshasonlatokban.

Először olvassátok el az első feladatot a feladatlapon, aztán beszéljétek meg a megoldást, és végezzétek is el a feladatot!

Pótoljátok a hiányzó mellékneveket a következő szóláshasonlatokban!

..... , *mint a méz.* (édes)

..... , *mint az éjszaka.* (sötét)

..... , *mint a fal.* (fehér)

..... , *mint a piaci légy.* (szemtelen)

..... , *mint a ma született bárány.* (ártatlan)

Értékelés a (táblán rögzített) csomagolópapírokon lévő kifejezéspárok használati értékének megbeszélésével, a helyesírás és az olvashatóság szempontjainak figyelembevételével; a kiegészített szóláshasonlatok összehasonlításával írásvetítőről, beszélgetés a választott alakok használati értékéről.

4. Mondd és írd!

Módszer: tollbamondás és emlékezetből írás

Munkaforma: páros és csoport

Eszköz: A/3-as méretű lap, filctoll

Idő: 6 perc

Most is a második feladatban megalkotott szópárokkal foglalkozunk. Álljatok fel, kicsit nyújtóztassátok ki a tagjaitokat, és készüljétek fel a szópárok hangos olvasására a tábláról! Koppintásra kezdjétek, és ügyeljétek a helyes beszédlegzésre, a tiszta, pontos artikulációra! Kétszer fogjuk elolvasni a szavakat.

Értékelés a helyes beszédlegzés és a tiszta, pontos artikuláció szempontjából.

Üljétek le, és egy percre nézzétek figyelmesen ugyanezeket a szópárokat, mert majd le kell írnotok emlékezetből őket! Előtte azonban páronként beszélgetsetek arról, milyen helyesírási nehézségeket tartalmaznak a szóalakok! Adjatok szóban tanácsot egymásnak, mire kell ügyelni a szavak leírásakor! Utána két-két pár beszélje meg, milyen tanácsokat fogalmaztak meg egymásnak. Én majd belehallgatok ezekbe a beszélgetésekbe. Utána behajtom a táblát. Páronként fogtok megint dolgozni, A/3-as méretű lapokra, filctollal. A pár egyik tagja emlékezetből diktál minél több szót a szópárok közül a pár másik tagjának. Kíváncsi leszek, melyik pár tud több szót helyesen leírni. Arra is gondoljatok, hogy a szavakat majd el kell olvasniuk az osztálytársaitoknak, amikor értékeljük a feladatot, mégpedig úgy, hogy feltartjátok a papírokat, hogy az egész osztály láthassa.

Értékelés a papírok felemelésével és a szópárokkal való összehasonlítással. A hibásan írt szóalakok javítása a füzetben.

5. Szófoltozás

Módszer: munkáltatás

Munkaforma: csoport

Eszköz: írásvetítő, feladatlap, toll, helyesírási szabályzat, szótárak

Idő: 5 perc

Kakukktojást kell keresnetek a feladatlapokon található lyukas szavak között, de úgy, hogy be is foltozzátok a lyukakat! Négyes csoportokban fogtok dolgozni. A helyesírási szótárt vagy a szabályzatot természetesen most is használhatjátok. Beszéljétek meg a szavak jelentését is! Tegyetek kérdőjelet a mellé a szó mellé, amelyiknek a jelentésében bizonytalanok vagytok! Beszéljétek meg azt is, melyik szótárban nézhetek utána a pontos szójelentésnek, és tisztázzátok a jelentését a tanteremben lévő szótárak, lexikonok segítségével! Ha ezek segítségével nem sikerülne tisztázni a jelentést, s úgy gondoljátok, hogy más segédkönyvre volna szükség, tegyetek felkiáltójelet a szó mellé, és a következő órára keressétek meg a jelentését! Hozzátok magatokkal azt a segédkönyvet, amit használtatok. Azt is mondjátok el, hol, hogyan találtátok meg a könyvet.

á(II)...hatatos, sápa(dt)..., ki(s)...ebb, inte(II)...igens, eré(ly/ny)...es, szi(mm)...etrikus, he(ly)...telen

Értékelés a befoltozott lyukas szavak helyesírásának ellenőrzésével írásvetítőről, a kérdőjellel (felkiáltójellel) megjelölt szavak megbeszélésével, a kakukktojás (*kisebb*: fokozott melléknév – természetesen más, helyesen megindokolt megoldás is elfogadható) kiemelésével, a kiemelés indoklásával.

6. Ki vagyok én?

A játék első része

Módszer: játék és közlés

Munkaforma: egyéni, frontális

Eszköz: szókérttyák

Idő: 3 perc

Az előző feladat kakukktojásához (*kisebb*) hasonló szóalakokat (fokozott mellékeveket) fogtok szerkeszteni, de hogy milyen szóanyagból, az rajtatok is múlik. Drámajátékkal fogjuk a szavakat összegyűjteni.

Egy-egy tanuló a társai elé állva egy állatot megnevező kártyát rak a fejére, amelyet csak az osztálytársak láthatnak, ő nem. A társaknak kell arra az állatra jellemző állításokat mondaniuk, amelyek segítségével a játékosnak ki kell találnia, ki is ő valójában. A megfejtésben azonban nem az állatot nevezi meg, hanem a rá legjellemzőbb tulajdonságot találja ki. A tulajdonságok jegyzésére kérek egy jegyzőt a táblához, aki egymás alá rögzíti az elhangzó tulajdonságokat.

BÁRÁNY – *(ártatlan)*

RÓKA – *(ravasz)*

LIBA – *(buta)*

HANGYA – *(szorgalmas)*

BAGOLY – *(bölcs)*

NYÚL – *(gyáva)*

CSIGA – *(lassú)*

KUTYA – *(hűséges)*

GYÍK – *(fürge)*

Az állatokat megnevező kártyákat a táblára írt tulajdonságuk mellé helyezem.

A játék második része

Módszer: munkáltatás

Munkaforma: csoportmunka

Eszköz: csomagolópapír, kétféle színű ceruza, tábla, kréta, bluetack

Idő: 3 perc

Ezekből a szópárokból alkossatok csoportmunkában olyan igaz állításokat, amelyek fokozott mellékneveket tartalmaznak. A szóalakokat szabad tovább is fokozni! Csomagolópapíron dolgozzatok, figyeljete az olvashatóságra és a helyesírásra és arra is, hogy maradjon hely a mondatok között az aláhúzások, a jelölések számára! Ha elkészültetek, kétféle színnel aláhúzva különböztessétek meg a fokozott mellékneveket attól függően, hogy közép- vagy felsőfokban állnak-e, és karikázzátok be a fokjeleket!

Értékelés a táblára rögzített csomagolópapírokon lévő mondatok, a csoportosítás és az alaki jelölők megbeszélésével.

Ezekkel a szavakkal még fogtok dolgozni. A következő órára készülhetnek a csoportok az állatok mozgásos utánpótlásával (nem hangadással kell felismertetni az állatokat!), illetve a tulajdonságok mozgásos megjelenítésével. De készülhetnek történetalkotással is: próbálkozhattok állatmese írásával. Nem kell valamennyi feladatot elvégeznetek, lehet többet is, de egyet mindenképp választania kell a csoportnak.

7. Szöveggyukak

Módszer: munkáltatás

Munkaforma: csoportmunka

Eszköz: feladatlap

Idő: 10 perc

Feladatlapon fogtok dolgozni. A második feladatot oldjátok meg négyes csoportokban! Olvassátok el és értelmezzétek a szöveget! A szójelentések tisztázásához természetesen használhatjátok a teremben lévő segédkönyveket. A közös megbeszélés után mindenki dolgozzon a saját feladatlapján! Ügyeljete arra, hogy a szöveg stílusának megfelelő szavakat írjátok be a szövegbe! Ha nem jutottatok egyezsége, alternatív megoldásokat is javasolhattok. Ha elkészültetek, két-két ember cseréljen helyet az egymás melletti csoportokban, és ismertessétek egymással a megoldásaitokat. Beszéljete az eltérésekről, a különbségeknek a jelentésben játszott szerepéről!

Egészítsétek ki a szöveget melléknevekkel a megadott helyeken!

Egy ...(*borongós*)... napon látta először a lányt, szemerkélő esőben. ...(*Szomorú*)... idő volt, a felhők ráültek a házak tetejére. Ilyenkor nagyon egyedül érzi magát az ember, és Illés Ézsaiásnak akkor még igazán senkije sem volt ebben a ...(*kietlen*)..., ...(*rideg*)... városban, csupa ...(*idegen*)... arc vette körül, néha összegörnyedve feküdt a munkásszállóban a vaságyon, és éktelen honvágy gyötörte a faluja után, az anyja után, az apja után, a ...(*gondtalan*)... és ...(*boldog*)... délutánok után, amikor hadvezér volt, és varázsló volt, és indián volt, és párdúc volt, hasalt a kert végében a ...(*hatalmas*)... lapulevelek alatt.

Lázár Ervin: Illés Ézsaiás-történetek

Értékelés a csoportok alternatív megoldásainak meghallgatásával, a megoldások megbeszélésével.

8. Összefoglalás

Módszer: beszélgetés

Munkaforma: frontális

Idő: 2 perc

Milyen szófajjal foglalkoztunk a mai órán? (*melléknév*)

Milyen tapasztalatokat szereztünk a melléknevekkel kapcsolatban (a jelentésalkotásban, -árnyalásban játszott szerepük, szinonimitásuk és annak korlátozottsága, helyesejtésük, helyesírásuk, fokozásuk)?

9. Az óra értékelése

A tanulók önértékelésével:

- mi ment (még) nehezen,
- miben fejlődtem,
- mit kell még gyakorolnom;

a feladatok tanulói értékelésével:

- melyik tetszett legjobban – melyik tetszett legkevésbé – miért?
- melyik okozott nehézséget – melyik volt a legkönnyebb – miért?

10. A házi feladat kijelölése

Szóbeli (mindenkinek kötelező):

A melléknevekről tanultak ismétlése a tankönyv, a füzet, a munkafüzet áttekintésével.

Írásbeli (választható, egyénileg, párokban és három-négy fős csoportokban is megoldható):

1. Melléknevet tartalmazó szólások, közmondások gyűjtése, értelmezésükkel, a szólás eredetének tisztázásával, például O. Nagy Gábor *Mi fán terem?* vagy *Magyar szólások és közmondások* című könyvének felhasználásával.
2. Melléknévírási tanácsadó szótár összeállítása vagy melléknév-használati szabályok megfogalmazása.
3. „Digitális melléknevek” – az SMS és/vagy e-mail nyelvben használatos melléknevek gyűjtése, az alaki változatok (rövidítések, egyszerűsítések) bemutatásával.

Csoportos: A 2. feladatban szereplő állatok mozgásos utánpótlása (nem hangadással kell felismertetni az állatokat!), illetve a tulajdonságok mozgásos megjelenítése. Vagy történetalkotás: állatmese írása. (Nem kell valamennyi feladatot elvégezni, lehet többet is, de egyet mindenképp választania kell a csoportnak.)

Irodalom

- Albertné Herbszt Mária 1987. *Modern nyelvészet – anyanyelvi oktatás*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes 1995. Szemléletek és módszerek a helyesírás tanításában. In: Bozsik Gabriella – V. Raisz Rózsa (szerk.) *Helyesírásunk elvi és gyakorlati kérdései*. Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola. Eger. 96–116.
- Antalné Szabó Ágnes 1994. A szöveg szemléletű grammatikatanításról. *Magyar Nyelvőr* 4: 34–44.
- Antalné Szabó Ágnes 1997. Új utakon az anyanyelvi nevelésben. *Módszertani Lapok. Magyar* 2: 24–31.
- Balázs Ildikó – Balkányi Péter 2008. A PIRLS 2006: a negyedik osztályosok szövegértése. *Új Pedagógiai Szemle* 1: 3–11.
- Bali Gál Ferencné 2000. *Drámapedagógia alkalmazása*. Pedellus Tankönyvkiadó. Debrecen.
- Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika 2002. *A kritikai gondolkodás fejlesztése – az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanuláshoz. Pécsi Tudományegyetem. Pécs.
- Debreczeni Tibor 1994. *Kreatív játékok*. Magyar Drámapedagógiai Társaság és a Kecskeméti Főiskola. Budapest.
- Fisher, Robert 1999a. *Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni?* Műszaki Kiadó. Budapest.
- Fisher, Robert 1999b. *Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanulni?* Műszaki Kiadó. Budapest.
- Gabnai Katalin 1999. *Drámajátékok*. Helikon Kiadó. Budapest.
- Grétsy László 2000. Nyelvi kreativitás, játékosság az anyanyelvi órán. *Magyartanítás* 5: 17–23.
- Gordon Győri János 2001. A gondolkodás tanításának, tanulásának kérdései. *Iskolakultúra* 2: 93–100.
- Kagan, Spencer 2001. *Kooperatív tanulás*. Önkönet Kft. Budapest.
- Kálmánné Bors Irén (szerk.) *Tanítási vázlatok gyűjteménye II.* Student Kiadó. Budapest. s. a.
- Kaposi László (szerk.) 1995. *Drámapedagógiai olvasókönyv*. Színházi füzetek VII. Magyar Művelődési Intézet – Marczibányi Téri Művelődési Központ. Budapest.
- Kaposi László (szerk.) 1999. *Drámafoglalkozások gyerekeknek, fiataloknak*. Magyar Művelődési Intézet – Magyar Drámapedagógiai Társaság. Budapest.
- Kaposi László (szerk.) 2002. *Játékkönyv*. Magyar Drámapedagógiai Társaság – Marczibányi Téri Művelődési Központ. Budapest.
- Kerber Zoltán 2002. A magyar nyelv és irodalom tantárgy helyzete az ezredfordulón. *Új Pedagógiai Szemle* 10: 45–61.
- Kugler Nóra 2002. A magyar nyelv tanításáról. *Iskolakultúra* 2: 99–102.
- Laczkó Mária 2008. Anyanyelvi szövegértés és grammatikai tudás. *Új Pedagógiai Szemle* 1: 12–22.
- Sinkó Judit 2005. Anyanyelvi fejlesztés játékokkal. *Kommunikáció, nyelv, művészet*. ELTE TÓFK Tudományos Közlemények XXVIII. Trezor Kiadó. Budapest. 157–166.

Szűts László 1998. *Szójátéktár*. Ciceró Könyvkiadó. Budapest.

Tóth Beatrix (szerk.) 2003. *A nyelvi kompetenciák élményközpontú fejlesztése*. Módszertani gyűjtemény tanító szakos hallgatók számára. ELTE TÓFK. Budapest.

Vári Péter – Auxné Bánfi Ilona – Felvégi Emese – Rózsa Csaba – Szalay Balázs 2002. Gyorsjelentés PISA 2000. *Új Pedagógiai Szemle* 1: 38–65.

Vastagh Zoltán (szerk.) 1995. *Kooperatív tanulási stratégiák az iskolában I–II*. JPTE Tanárképző Intézet. Pécs.

Zsigmond István 2003. Az oktatástudomány kognitív forradalma. *Új Pedagógiai Szemle* 5: 3–15.

G. Gődény, Andrea – Koósné Sinkó, Judit

Developing language use with complex methods of language pedagogy in exercises with adjectives

A key issue of education today is how to develop the linguistic competence of students so that they can effectively communicate in their first language after leaving school. This ability is essential for the individual both in private and public spheres of life. This new perspective demands new challenges for public education as a whole, and especially for "Hungarian teaching" responsible for the improvement of communication. It gives new tasks also for the experts responsible for integrating these preferences into the cross curriculum. The present study analyzes a certain teaching unit of the competence-development process: a 45-minute lesson. This unit pays attention to the priorities of language development (integration, functionality and competence development). Here both traditional grammar with its complex system, and methods of reflective learning and cooperative techniques are present.

Kulcsszók: anyanyelv-pedagógia, nyelvi kompetencia, grammatikatanítás, melléknév, óraterv

Keywords: first-language pedagogy, linguistic competence, grammar teaching, adjective, lesson plan

Az írás szerzőiről

G. Gődény Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

gajdo.andreaa[kukac]tok.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0002-3223-4544>

Koósné Sinkó Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

sinko.judit[kukac]tok.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0002-0388-1523>